

Студент 2 курсу
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

НАПРЯМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ДЕМОГРАФІЧНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ

Анотація. Досліджено сутність та основні завдання державної демографічної політики. Обґрунтовано необхідність державного регулювання демографічних процесів в Україні, а також запропоновано заходи щодо підвищення ефективності реалізації державної демографічної політики в Україні.

Аннотация. Исследованы сущность и основные задачи государственной демографической политики. Обоснована необходимость государственного регулирования демографических процессов в Украине, а также предложены мероприятия по повышению эффективности реализации государственной демографической политики в Украине.

Annotation. The essence and main tasks of government's population policy are studied. The necessity of state regulation of demographic processes in Ukraine is justified, and the measures to improve the efficiency of state population policy in Ukraine are suggested.

Ключові слова: демографічна ситуація, державна демографічна політика, депопуляція населення, природний рух населення, міграційні процеси.

Демографічні проблеми в Україні набувають дедалі загрозливіших масштабів. Серед них чільне місце посідає депопуляція населення. Якщо на початку своєї незалежності Україна мала одну з найбільших серед країн Європи чисельність населення (близько 52 млн осіб), то вже на початок 2012 року ця цифра склала 45,6 млн осіб. Це можна пояснити низкою загрозливих тенденцій, що властиві сучасній демографічній ситуації в Україні: падінням рівня народжуваності, втратою традицій багатодітності, інтенсифікацією рівня смертності, зменшенням кількості шлюбів, старінням населення, інтенсифікацією трудової еміграції працездатного населення країни тощо. Усе зазначене обґрунтовує актуальність проблеми державного регулювання демографічних процесів в Україні.

Окремі теоретичні і практичні аспекти формування та реалізації демографічної політики в Україні є предметом аналізу О. Грішної, А. Дегтяра, Е. Лібанової, С. Мокієнка, О. Осауленка та ін. Незважаючи на значну кількість публікацій у цій сфері, проблеми визначення пріоритетних завдань та розробка ефективних напрямів реалізації державної демографічної політики потребують подальшого дослідження.

В умовах демографічної кризи державне регулювання демографічних процесів набуває особливого значення. Державне регулювання демографічного розвитку соціально орієнтованого суспільства досягається у процесі поступового перетворення і вдосконалення всіх видів соціальних відносин, видів і форм життєдіяльності населення, на яке повинна бути спрямована соціально-економічна політика. Тому демографічний розвиток має розглядатися не тільки як складова частина, але і як стратегічна орієнтація соціально-економічного регулювання. При цьому завдання в галузі демографічного розвитку повинні вирішуватися за допомогою зусиль всіх видів соціальної політики (в галузі праці і заробітної плати, зайнятості, освіти та професійного навчання, охорони здоров'я, соціального забезпечення тощо) [1].

Як відомо, демографічна політика – це система загальноприйнятих на рівні управління і концептуально об'єктивних засобів, за допомогою яких держава та її соціальні інститути передбачають досягнення встановлених якісних та кількісних цілей демографічного розвитку, що відповідають перспективним цілям соціально-економічного розвитку держави загалом [2, с. 306–307]. Вона складається з таких елементів, як: 1) вплив на умови праці, тобто визначення межі працездатного віку, тривалості робочого дня, турбота про охорону праці тощо; 2) поліпшення життєвих умов усіх верств населення – підвищення заробітної плати та рівня доходів, покращення житлових умов, забезпечення медичним обслуговуванням та ін.; 3) заходи, спрямовані на те, щоб суспільство впливало на процеси природного руху населення.

Головними напрямками демографічної політики держави є стимулювання народження певної кількості дітей, зміцнення сім'ї і сімейних відносин, зниження рівня захворювань і смертності, призупинення депопуляції і безсистемної міграції, створення умов для формування ефективної структури населення і трудових ресурсів, зниження рівня безробіття [1].

Основним офіційним документом, що визначає позиції нашої держави щодо проблеми демографічного розвитку, є Стратегія демографічного розвитку в період до 2015 року [2]. Метою цієї Стратегії є поліпшення якісних характеристик рівня життя населення та гармонізація процесів його відтворення на основі відродження духовності української нації та національних традицій, відновлення сімейних цінностей, забезпечення морального здоров'я сім'ї, запобігання соціальному сирітству.

Отже, для досягнення стратегічної мети демографічного розвитку в Україні його першочерговими завданнями повинні стати: по-перше, стабілізація народжуваності та доведення її в довгостроковій перспективі до рівня, що забезпечує простий режим демографічного відтворення; по-друге, поліпшення здоров'я населення, скорочення смертності та збільшення середньої тривалості життя; по-

третє, зміцнення інституту сім'ї, шлюбно-сімейних відносин і поліпшення умов життєдіяльності; по-четверте, вдосконалення регулювання міграційних процесів [2].

Виходячи з перерахованих завдань, основними напрямками реалізації державної демографічної політики в Україні є:

1) сфера підвищення народжуваності і зміцнення сім'ї. Цей напрям повинен реалізовуватися за рахунок: формування сприятливого соціально-психологічного клімату в суспільстві для утворення сім'ї та позитивної налаштованості громадян на сімейні цінності; виховання у батьків відповідальності за народження здорової дитини шляхом обов'язкового медико-генетичного консультування осіб, які вступають у шлюб, і виконання батьками всіх медичних приписів; створення для жінок умов, що дозволяють їм гармонійно поєднувати материнські функції з виконанням професійних обов'язків;

посилення державної допомоги жінкам і сім'ям, які мають дітей, у першу чергу малозабезпеченим; підвищення якості, розширення форм і видів медичного обслуговування жінок репродуктивного віку, забезпечення охорони їх праці, захист життя і здоров'я, охорона материнства і дитинства в процесі розробки та реалізації програм розвитку охорони здоров'я та інших соціальних програм;

забезпечення прийнятної для сім'ї співвідношення її доходів та вартості житла, розмірів її оплати, оренди та найму;

пільгове кредитування і субсидування сімей з дітьми, які здійснюють будівництво та придбання житла у власність тощо;

2) сфера зміцнення здоров'я, збільшення тривалості життя та скорочення смертності. Цей напрям повинен реалізовуватися шляхом:

створення умов для забезпечення доступу широких верств населення до засобів збереження та поліпшення здоров'я, якісного медичного та санаторно-курортного обслуговування;

впровадження сучасних стандартів якості медичної допомоги населенню незалежно від місця проживання і фінансових можливостей сім'ї та ін.;

3) у сфері регулювання міграційних процесів. Цей напрям повинен реалізовуватися на основі: оптимізації територіальних, міждержавних і міжрегіональних переміщень населення з урахуванням масштабів, інтенсивності і напрямів, на основі поєднання державних і особистих інтересів громадян;

підвищення ефективності процесів внутрішньої міграції (особливо із села в місто і з міста в село), раціоналізація напрямів міграційних потоків з урахуванням інтересів соціально-економічного розвитку країни та її регіонів;

захисту прав та інтересів мігрантів, у тому числі вимушених переселенців і біженців;

збільшення можливостей легального працевлаштування громадян України за кордоном та забезпечення їх соціальної захищеності тощо.

Основний вплив держави на демографічні процеси може здійснюватися за допомогою механізмів державного управління, головними серед яких можна назвати:

по-перше, правовий механізм регулювання демографічної політики (створення єдиних законодавчих та адміністративних норм поведінки);

по-друге, економічний механізм регулювання демографічної політики (надання прямої грошової допомоги, дотацій із Державного бюджету або місцевих бюджетів, непрямих грошових допомог);

по-третє, інформаційно-психологічний механізм регулювання демографічної політики (використання засобів масової інформації, мистецтва з метою формування суспільної думки, норм і стандартів демографічної поведінки, певного демографічного клімату в суспільстві) [3].

Отже, державна демографічна політика має бути спрямована на підтримку того типу відтворення населення країни, що сприяє поліпшенню його якості, на збільшення народжуваності, на збереження і зміцнення соціального, фізичного і психічного здоров'я поколінь, а також на поліпшення соціально-професійних характеристик населення. Тільки така єдність може забезпечити Україні сприятливі демографічні перспективи.

Таким чином, необхідність управління демографічним розвитком потребує проведення відповідної демографічної політики, яка зумовлюється необхідністю задоволення суспільної потреби у відтворенні населення, його розміщенні на території та в масштабах і пропорціях, які відповідали б перспективам соціально-економічного розвитку; впливом суспільної та індивідуальної свідомості на демографічну поведінку; загрозливістю деяких демографічних тенденцій для національної безпеки.

Наук. керівн. Шумська Г. М.

Література: 1. Дегтяр А. Теоретико-методологічні засади розробки та реалізації державної демографічної політики в Україні [Електронний ресурс] / А. Дегтяр. – Режим доступу : http://www.nbuv.gov.ua/portal/2012_2/doc/5/08.pdf. 2. Економічна енциклопедія : у 3 т. / редкол. С. В. Мочерний. – К. : Академія, 2002. – Т. 1. – 864 с. 3. Про затвердження Стратегії демографічного розвитку в період до 2015 року : Постанова Кабінету Міністрів України від 24.06.2006 № 879 // Офіційний вісник України. – 2006. – № 26. – Ст. 161.